

บทที่ 4

สภาพเศรษฐกิจสังคมและการใช้ที่ดิน

ในการวางแผนการใช้ที่ดินหรือจัดชุดพืช จำเป็นต้องมีความเข้าใจถึงสถานะและปัญหาทางเศรษฐกิจสังคมของพื้นที่ เพื่อให้สามารถวางแผนการใช้ที่ดิน ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาที่มีอยู่ได้ เช่น ในพื้นที่ที่มีแรงงานเกินอยู่มาก นักวางแผนควรเสนอชุดพืชที่ต้องการแรงงานสูง เป็นต้น ในกรณีของจังหวัดแพร่เป็นจังหวัดที่มีปัญหาการขาดแคลนเงินที่สำหรับเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่มีเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก นอกจากนี้ ยังมีปัญหาที่สำคัญคือ ปัญหาการใช้ที่ดินไม่เหมาะสม ปัญหาการว่างงาน ปัญหาการขาดประสิทธิภาพในการผลิต ตลอดจนปัญหาทางด้านการตลาดของผลผลิตทางการเกษตรอีกด้วย

4.1 ประชากร

จังหวัดแพร่ มีประชากรทั้งสิ้น 481,197 คน เป็นชาย 242,915 คน เป็นหญิง 238,282 คน ขนาดครอบครัวเฉลี่ยครอบครัวละ 4.57 คน ความหนาแน่นของประชากรโดยเฉลี่ยประมาณ 73 คนต่อตารางกิโลเมตร อำเภอที่มีอัตราความหนาแน่นสูงที่สุด คือ อำเภอสูงเม่น ประมาณ 230 คนต่อตารางกิโลเมตร และอำเภอที่มีความหนาแน่นน้อยที่สุด คือ อำเภอวังชิ้น ประมาณ 38 คนต่อตารางกิโลเมตร (สถิติทะเบียนราษฎรของจังหวัดแพร่, 2531)

อัตราการเพิ่มของประชากรในจังหวัดแพร่ อยู่ในอัตราที่ต่ำมาก จากการศึกษาพบว่า พ.ศ. 2516-2517 เป็นช่วงที่เคยมีอัตราการเพิ่มประชากรสูงสุดคือ ประมาณร้อยละ 3.47 ส่วนในปี 2521 เป็นร้อยละ 2.59 ในปี 2528 ร้อยละ 0.89 (สำนักงานจังหวัดแพร่, 2530)

ประชากรของจังหวัดแพร่ส่วนใหญ่เป็นคนพื้นเมืองดั้งเดิม มีลักษณะความเป็นอยู่และการครองชีพแบบคนไทยภาคเหนือ ที่เห็นไปอย่างสงบ เรียบง่าย มีความขยันขันแข็ง อุตสาหะและ

ประหยัด ส่วนใหญ่จะมีความยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น และยึดมั่นในหลัก
พุทธศาสนาโดยเคร่งครัด

จังหวัดแพร่มีประชากรที่อยู่ในวัยทำงาน 296,133 คน คิดเป็นร้อยละ 62.50
ของจำนวนประชากรทั้งหมด มีผู้ว่างงาน 3,412 คน คิดเป็นร้อยละ 0.72 ของประชากร
ทั้งหมด หรือร้อยละ 1.15 ของประชากรในวัยทำงาน นับว่าเป็นอัตราที่ต่ำมากเมื่อเทียบกับอัตรา
การว่างงานระดับประเทศซึ่งเท่ากับร้อยละ 5.64 (สำนักงานสถิติจังหวัดแพร่, 2531)

4.2 อาชีพ

อาชีพของประชากรจังหวัดแพร่ แบ่งได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่

4.2.1 การเพาะปลูก เป็นอาชีพหลักของประชากรส่วนใหญ่ จังหวัดแพร่แม้จะมี
พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการเพาะปลูกไม่มากนัก แต่พื้นที่เหล่านี้มีสภาพภูมิประเทศและลักษณะภูมิอากาศ
ที่สามารถจะใช้ทำการเพาะปลูกพืชได้หลายชนิด ตั้งแต่การปลูกข้าว พืชไร่ นานาชนิด ตลอดจน
พืชยืนต้น

ที่ราบส่วนใหญ่จะใช้สำหรับทำนา และ ปลูกพืชไร่ ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์
ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ถั่วเขียว ยาสูบ ฝ้าย งา ละหุ่ง ตลอดจนพืชผักต่าง ๆ ส่วนบริเวณ
ที่ลาดชันเล็กน้อยมักจะใช้ปลูกพืชไร่ บริเวณที่มีความลาดชันปานกลางจะปลูกพืชยืนต้นจำพวกไม้ผล
ได้แก่ ส้มเขียวหวาน ลำไย มะขาม ลางสาด มะม่วง เป็นต้น โดยเฉพาะส้มเขียวหวาน และ
ลำไยจะปลูกในเขตที่ราบสองฝั่งแม่น้ำยม

จังหวัดแพร่ มีครัวเรือนเกษตรประมาณ 76,530 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ
78.39 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด เนื่องจากพื้นที่เกษตรกรรมมีจำกัด เนื้อที่ถือครองเฉลี่ยต่อ
ครัวเรือน จึงมีขนาดเล็กเพียง 6.5 ไร่เท่านั้น (สำนักงานเกษตรจังหวัดแพร่, 2531)

4.2.2 การเลี้ยงสัตว์ ในบางบริเวณที่มีการตัดต้นไม้ทำลายป่า ทำให้เป็นเขตที่มี
ความแห้งแล้งเกินกว่าที่จะทำการเพาะปลูกได้ จึงเป็นทุ่งหญ้าสำหรับเลี้ยงสัตว์ สัตว์ที่เลี้ยง
กันมาก ได้แก่ โค กระบือ สุกร เป็ด ไก่ นับว่าเป็นอาชีพที่สำคัญรองจากการเพาะปลูก

4.2.3 การทำป่าไม้ จังหวัดแพร่ มีทั้งป่าที่เปิดให้เอกชนสัมปทาน และป่าสัมปทาน องค์การของรัฐบาลด้วย ปัจจุบันพื้นที่ป่าไม้ในจังหวัดแพร่เหลือน้อยมากแล้ว ในพื้นที่ป่าสงวนซึ่งมี ประมาณ 3,005,913 ไร่ เป็นพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมถึง 1,076,298 ไร่ โดยเฉพาะในเขต อำเภอสองและอำเภอลอง (สำนักงานป่าไม้เขตแพร่ 2530) ดังนั้นอาชีพการทำป่าไม้มีวันจะ ลดน้อยลงจนหมดไปในที่สุด

4.2.4 อุตสาหกรรม ส่วนใหญ่จะเป็นอุตสาหกรรมขนาดย่อม จำนวนโรงงาน ทั้งสิ้นมี 362 โรงงาน ประกอบด้วยโรงงานแกะสลักไม้ โรงงานผลิตเครื่องเรือน สถานี บ่มใบยา โรงงานปูนขาว โรงงานไม้สักปาร์เก้ โดยมีทุนค่าเงินการทั้งสิ้นจำนวน 322,422,087 บาท มีคนงานจำนวน 8,544 คน (สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดแพร่, 2531) นอกจากนี้ จะเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนและหัตถกรรมที่มีชื่อเสียงซึ่งเป็นที่นิยมของบรรดานัก ท่องเที่ยว ได้แก่

ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ตำบลทุ่งไ้ย้ง อำเภอเมืองแพร่

ผลิตภัณฑ์เครื่องเรือนจากไม้สักและไม้กระยาเลย ตำบลดอนมูล อำเภอ สูงเม่น

การทอผ้าฝ้ายพื้นเมือง เป็นการทอด้วยมือที่ตำบลเวียงทอง อำเภอสูงเม่น และตำบลหัวทุ่ง อำเภอลอง

การทำไม้กวาดจากดอกหญ้า ตำบลหัวไร่ อำเภอเด่นชัย

4.3 รายได้

รายได้ของประชากรในจังหวัดแพร่ ส่วนใหญ่มาจากภาคเกษตรกรรม รองลงมาได้แก่ สาขาการค้าส่งและการค้าปลีก และสาขาบริการคิดเป็นร้อยละ 35.8 , 18.8 และ 12.1 ตาม ลำดับ (สำนักงานจังหวัดแพร่, 2530)

ประชากรของจังหวัดแพร่มีรายได้เฉลี่ยประมาณ 10,320 บาทต่อปี (2528) จัดอยู่ในอันดับที่ 15 ในจำนวน 17 จังหวัดภาคเหนือและต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยของภาคเหนือซึ่งเท่ากับ 13,137 บาทต่อปี (ศูนย์พัฒนาภาคเหนือ, 2531)

สำหรับเกษตรกรจะมีรายได้เฉลี่ย 4,633 บาทต่อคนต่อปี ส่วนรายได้เฉลี่ยของประชากรนอกสาขาเกษตรกรรมหรือประชากรเมืองเป็น 33,112 บาทต่อคนต่อปี แสดงให้เห็นว่ารายได้ของประชากรชนบทกับประชากรเมืองมีความแตกต่างกันมาก

4.4 การใช้ที่ดิน

ในเขตพื้นที่จังหวัดแพร่พบว่า พื้นที่ส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 80 จะเป็นพื้นที่ภูเขาและป่าไม้ พื้นที่ราบที่สำหรับการทำเกษตรกรรมมีร้อยละ 14 อีกประมาณร้อยละ 6 เป็นพื้นที่สำหรับที่อยู่อาศัยและพื้นที่แหล่งน้ำ ที่ราบส่วนใหญ่ดินมีความอุดมสมบูรณ์ปานกลางใช้ในการทำนาในขั้นที่นาใน เขตชลประทานที่มีน้ำเพียงพอ จะมีการปลูกพืชไร่ได้อีกครั้งหนึ่งหลังฤดูกาลทำนา (สำนักงานเกษตรจังหวัดแพร่, 2531) บริเวณที่สูงที่มีความลาดชันปานกลางใช้ในการปลูกพืชไร่ บริเวณที่สูงชันดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำจะเป็นป่าไม้

ในปัจจุบัน พืชเศรษฐกิจที่ปลูกในพื้นที่จังหวัดแพร่ และเป็นพืชที่ทำรายได้ให้แก่เกษตรกร ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ถั่วเขียว งา ฝ้ายและยาสูบ รวมทั้งไม้ยืนต้นบางชนิด เช่น ส้มเขียวหวาน ลำไย มะขาม มะม่วง ในปัจจุบันมีการทดลองปลูกพืชบางชนิด เช่น ข้าวสาลี ข้าวฟ่าง หม่อน เพื่อให้เกษตรกรมีโอกาสในการเลือกชนิดพืชเพิ่มมากขึ้น

สำหรับพืชที่ปลูกนั้น บริเวณที่ราบส่วนใหญ่ใช้ปลูกข้าว ข้าวที่ปลูกเป็นข้าวเหนียวประมาณร้อยละ 95 โดยจะมีระยะปลูกตั้งแต่เดือนกรกฎาคมถึงเดือนสิงหาคม ส่วนพืชไร่จะปลูกหลังฤดูกาลทำนา พืชไร่ที่ปลูกหลังการทำนา ได้แก่ ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ยาสูบ พืชผักต่าง ๆ ในเขตที่ดอนปลูก ข้าวโพด ถั่วเขียว ถั่วลิสง ฝ้าย เป็นต้น

ตารางที่ 4.1 แสดงการใช้ที่ดินของจังหวัดแพร่ ปี 2530

ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน	จำนวนพื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ
พื้นที่นา	311,900	7.62
พื้นที่ปลูกพืชไร่	295,779	7.25
พื้นที่ปลูกพืชผัก	5,279	0.13
พื้นที่ปลูกไม้ผล	28,700	0.70
พื้นที่ป่าไม้	1,626,250	39.80
พื้นที่อื่น ๆ	5,000	0.12
พื้นที่ไม่ได้จำแนก	1,813,716	44.38
รวม	4,086,624	100.00

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดแพร่, 2530

พื้นที่เพาะปลูกข้าวที่เป็นพืชหลักของเกษตรกรจะกระจายอยู่ตามที่ราบของทุกอำเภอและสำหรับพื้นที่เพาะปลูกพืชชนิดอื่นๆ ยกเว้นข้าว จะมีลักษณะดังนี้คือ

ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปลูกในบริเวณที่ดอน ที่ราบสูงเชิงเขาในทุกอำเภอ แต่มีปลูกกันมากในเขตอำเภอสองและอำเภอร้องกวาง

ถั่วเหลือง ปลูกทั้งในที่ดอนและที่นา ส่วนใหญ่จะปลูกในที่นาหลังจากการเก็บเกี่ยวข้าวในทุกอำเภอ ในฤดูฝนจะเริ่มปลูกถั่วเหลืองประมาณเดือนมิถุนายน เป็นต้นไป ส่วนในฤดูแล้งสามารถปลูกได้เร็วกว่าจังหวัดอื่นๆ ในภาคเหนือ ซึ่งทำให้ได้ราคาสูง ในเขตชลประทานจะปลูกในเดือนธันวาคมถึงต้นเดือนมกราคม ส่วนใหญ่จะปลูกแบบหยอดเมล็ดตามตอซังข้าว มีการใช้ปุ๋ยและเชื้อโรโซ่ ปุ๋ยหมักน้อยมาก ถ้าปลูกในที่ดอนจะปลูกในฤดูฝน ปลูกมากในเขตอำเภอ

ร้องกว้าง อำเภอเมืองแพร่และอำเภอวังชิ้น ส่วนในฤดูแล้งปลูกกันมากในเขตอำเภอเมืองแพร่
อำเภอสูงเม่น อำเภอร้องกว้าง อำเภอเด่นชัย อำเภอวังชิ้นและอำเภอสอง ตามลำดับ

ถั่วลิสง ปลูกกันหลังการทำนา แต่จะมีปลูกในเขตอำเภอวังชิ้นและอำเภอสูงเม่น
เป็นส่วนใหญ่

ยาสูบ มีการปลูกยาสูบพันธุ์เวอร์จิเนียทั่วไปทุกอำเภอ ส่วนยาสูบพันธุ์พื้นเมืองมีปลูก
เฉพาะในเขตอำเภอสองเท่านั้น

งา มีปลูกในเขตอำเภอลองและอำเภอวังชิ้น

ศูนย์วิทยพัชร์พยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย